

PATHAI ISTVÁN HALÁLÁNAK ÉVE.

Pathai, ki a dunántúli ref. egyházkerület püspökei sorában második volt, annak ellenére, hogy 1612-ben némileg előhaladott életkorában választott meg erre az állásra, tizenhat évnél tovább működött rajta, s akkor sem halála következtében üresedett meg az, hanem, mert a reávaró üldözés elől a Bethlen Gábor uralma alá, belényesi papságra távozott Pathai. A már ekkor hetvenháromeves aggastyánt új egyházmegyéje, a bihari vagy más néven nagyvárad, olyannyira tisztelettel fogadta és vette körül, hogy az esperesi szék legközelebbi megüresedésekor, Decsi István halála után, 1631 nyarán nem kevesebb mint hetvenhatéves korában vele töltötte be azt. Egyetlen adat szól erről s habár ennek erre vonatkozó állítását semmi más bizonyosság nem támogatja, még sincs semmi okunk a kétségbevonására. Annál inkább nincs, mivel az 1631. szept. 7-én Nyírbátorban tartott közszinaton, vagyis egyházkerületi közgyűlésen ennek eredetiben fennmaradt jegyzőkönyve szerint a személyesen megjelent espereseken kívül résztvettek a beregi és nagyvárad espereseknek a követei is.² Ebből következőleg ekkor csakugyan volt már valaki Decsinek a helyén, még pedig olyan, akinek talán már neheze esett a távolabbra való utazás, ami szintén elfogadhatóvá teszi a Pathai esperes voltáról szóló tudósítást. A megelőző évi jún. 9-én Debreczenben egybegyűlt közszinaton, amikor még esperes sem volt mégis, résztvett volt³, de abban a magas életkorban nem sok idő alatt elnehezdedhetett annyira, hogy öt-negyed év multával mást kelljen maga helyett küldenie, kivált jóval messzebbre.

Igaz ugyan, hogy az ezen az 1631-iki zsinaton megerősített esperesek névsorában az ő neve nem fordul elő. Csakhogy az ő megerősítése megtöri

¹ Révész *Figyelmezője* 1871. 185. l. (Eötvös Lajos cikke.)

² A tiszántúli egyházkerület eredeti jegyzőkönyve I. k. 61. l.

³ Szilágyi Benjámin István: *Synodalia*. (Kézirat a debreceni collegium könyvtárában.) Ebben az egyházkerületi jegyzőkönyv nyomán készült *Pótlások a tiszántúli ref. egyházkerület jegyzőkönyveinek regestáihoz* (Theológiai Szemle 1926. 720—22. l.) c. közleményem kiegészítésül még (négy közszinat tagjairól találtam följegyzést. Az 1629. jún. 17-iki közszinaton jelen voltak a következő esperesek: Ilovai Gáspár borosjenői pap, Viski Márton ugocsai, Decsi István nagyvárad, Lévai János nagybányai, Putnoki János debreceni, Keresszegi István szilágyi, Váli Miklós szatmári, Diószegi Márton érmelléki, Margitai L. Péter máramarosi, ez püspök is. Az 1630. jún. 9-ikin a következő esperesek: Pannicida István beregi, Diószegi Márton érmelléki, Putnoki János debreceni, Debreczeni Dormány István nyíri, Lévai János nagybányai, Viski Márton ugocsai, Szepsi Korocz Gáspár szatmári személyesen; Ilovai Gáspár zarándi, Hiripi Tamás alföldi, Czeglédi János nagyecsedí és Decsi István nagyvárad a követek által; ugyszintén a következő kiválóbb lelkészek: Kárászteleki Mihály szatmárvári, Pathai István belényesi, Thuri János nagyvárad, Pécsvárad Péter nagyvárad, Kismarjai Pál debreceni, Váli Miklós dobravici, Sági Mihály szatmári, Csengeri Józsaif hadadi, Szilvási Márton szilágynagyfalusi, stb. Az 1634. szept. 7-ikin az espereseken kívül Thuri János nagyvárad lelkész, Simándi Mihály azelőtt ráckevei superintendens, Tolnai Péter debreceni, Sági Mihály szatmári, Kárászteleki Mihály nagyecsedí, Váci Péter zilahi lelkész, stb. Az 1638. szept. 23-ikin a következő esperesek vettek részt: Debreczeni Dormány István nyíri, Jenei Mihály szatmári, Dobrai Bálint ugocsai, Viski Márton máramarosi, Debreczeni Gergely érmelléki, Csengeri Józsaif szilágyi, Rozgonyi Balázs nagyecsedí, Medgyesi István borosjenői, Szilágyi Mihály karcagi, Nagymihályi Lukács békési személyesen; a beregi, bihari, nagybányai lelkészek követek által.

ténhetett már az ennél korábban, júl. 16-án Piskolton összeült közzsínaton. Ez ugyanis hasonlóképen olyan időre esett, melyet megelőzött az ő bizonyosan még júniusban, mindjárt Decsinek 15-én történt halála után való megválasztása, sőt ez volt a legelső közzsínat azóta. E júliusi zsinat résztvevői nincsenek a jegyzőkönyvben megnevezve, tehát már ebben a tekintetben is kevésbé pontos ez a jegyzőkönyv a többinél. Számos más zsinat végzéseinél vehető észre, hogy hézagosan és hiányosan jegyeztettek föl s így ebből szintén könnyen elmaradhatott az ő megerősítésének ténye, ami egyébként is pusztán formalitás volt. Ennélfogva nincs okunk rá, hogy e miatt kétségeket tápláljunk az ő bihari esperesi tiszte ellenében, amennyiben valószínűnek vehető, hogy ezen a zsinaton meg is jelent, meg is erősítették e hivatalában.

Ellenben annál erősebben kételkedem abban a másik adatban, mely szerint 1637-ben halt meg.¹ Ez az állítás különben is aligha alapszik egyeben, mint azon, hogy ez év júniusában Belényesre szenteltetett föl lelkészül Gidófalvi Balázs akadémita.² Ámde miként Pathainak nem első lelkészkedési helye volt Belényes, mely akkor a tekintélyes egyházközségek közé tartozott: épen úgy sok más belényesi papnak hasonlóan nem mulhatatlanul ott kellett kezdenie lelkészi munkásságát.³ Ezen a módon Pathai után és Gidófalvi előtt is lehetett olyan papja az odavaló egyházközségnek, aki más helyről került oda, és ha 1637-re ismét papot kellett választaniok a belényesieknek, bátran történhetett az annak következtében, hogy Pathainak az utódja szintén vagy elhunyt, vagy máshova távozott. Hiszen épen Gidófalvi is már 1643-ban Nagybányára ment innen lelkésznek,⁴ és pedig egyenesen úgy, hogy az ő belényesi utóda nemkülönben máshonnan jött át, nem pedig ott kezdte működését.⁵

Pathainak korábbi elhúnytára mutat egy fontos körülmény, mely ebből a szempontból különleges figyelembevételre tarthat számot. 1632 folyamán vagy legkésőbb 1633 januárjában ugyanis újból esperest választott a bihari egyházmegye Diószegi Mihály személyében, kit a közzsínat 1633. febr. 3-án erősített meg ilyenül.⁶ Igaz ugyan, hogy megürülhetett volna az esperesi állás történetesen lemondás útján is, jóllehet ez meglehetősen ritkán esett meg, leginkább csak olyankor, ha az esperes más egyházmegyébe ment át lelkésznek. Azonban figyelembe véve azt, hogy az egyébként is agg Pathainak további életbenlétét az ezentúli évekből semmi jel és semmi nyom nem mutatja, egészen kézenfekvő, hogy már 1632-ben, ennek az évnek körülbelül második felében bevégezte életét s ezért vált szükségessé az esperesválasztás.

ZOVÁNYI JENŐ.

¹ Sipos Imre: *A belényesi ev. ref. egyház története*. 1883. 34. l.

² Borovszky Samu: *Tiszántúli ev. ref. papok*. 1597—1679. 1898. 20. l.

³ Ezt bizonyítja az is, hogy 1597. és 1679. közt ezenkívül mindössze egy lelkészt szenteltek még ide.

⁴ Czelder *Figyelője* 1881. 241—2. l.

⁵ Ez év áprilisában Keserői Dajka Pált hívták a helyére Erdélyből (Erdélyi Protestáns Közlöny 1881. 7. l.). Hogy elment-e oda, nem bizonyos, de az tény, hogy ekkor olyan lett a belényesi pap, akit már nem kellett felszentelni.

⁶ Egyházkerületi jegyzőkönyv I. k. 65. l. — Tóth Sámuel: *Adalékok a tiszántúli ev. ref. egyházkerület történetéhez*. I. füzet. 30—31. l.